

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс
за академичната длъжност „ДОЦЕНТ“ по професионално направление 2.1. Филология
(Български език - синтаксис), обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград в
Държавен вестник, бр. 61 от 05. 08. 2016 г.

Рецензент: доц. д-р Лиляна Василева

Кандидат: гл. асистент д-р Радослав Михайлов Цонев

I. Кратки биографични данни

Професионалната реализация на гл. ас. д-р Радослав Цонев е свързана основно с преподавателската му дейност в Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, където той завършва специалност „Българска филология“ през 2000 г. с отличен успех. От 2002 г. той е редовен докторант към Катедрата по български език, а от 2003 г. е и хоноруван асистент в нея. През 2006 г. успешно защитава дисертация на тема „Говорът на град Банско“, а от 2007 г. е „доктор“ по научната специалност 05. 04. 17 „Български език“. От 2009 г. е редовен асистент, а от 2011 г. и към момента е главен асистент доктор по български език в Катедрата по български език на Филологическия факултет към университета.

II. Учебна, преподавателска и административна дейност

Гл. ас. д-р Радослав Цонев има богата учебна, преподавателска и административна дейност. Той преподава „Синтаксис на българския език“, „Синтаксис на българската разговорна реч“, „Българска диалектология“, „Лексикология и лексикография на българския език“ и много други дисциплини от областта на съвременния български език. Автор е на учебни програми за лекционни курсове по дисциплините „Синтаксис на българската разговорна реч“, „Основи на редактирането“ и „Аудио-визуални и информационни технологии в обучението“. Осъществил е преподавателска мобилност по програма „Еразъм“ в Истанбулския университет, Република Турция от 04. 05. 2015 г. до 08. 05. 2015 г. Участвал е в научни проекти: национален към ФНИ („Ръкописни южнославянски речници от XVIII век (румънско – „славянски“ – латински) и двуезичен (румънско – „славянски“) и вътрешен към Югозападен университет „Неофит Рилски“ („Актуални проблеми на съвременния български език“). Член е на „Асоциация на докторантите в България“ и на Международната организация на младите европейски слависти POLYSLAV. Научен ръководител е на двама студенти, успешно защитили дипломните си работи. Участва като редактор и технически редактор в редколегиите на сборниците „Юбилеен сборник на Филологическия факултет по повод 75-годишнината на проф. д-р Иван Кочев. Т.2, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2010“; „Южнославянски ръкописни речници от XVIII век“, София: Буквица, 2012; „Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи. Сборник в чест на 80-годишнината на професор Славчо Петков“, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2013; „Славистиката и българистиката днес: въпроси, идеи, посоки“, Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2015; „Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи. Сборник в чест на 80-годишнината на проф. д-р Иван Кочев“, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2015 и списание „Езиков

свят“, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски. Член е на Общото събрание на Югозападен университет „Неофит Рилски“ и на факултетската комисия по акредитация и качество на обучението.

III. Данни за научната продукция, представени по процедурата за участие в конкурса

Гл. ас. д-р Радослав Цонев участва в конкурса с 28 публикации след придобиване на научната и образователна степен „доктор по български език“ (на 20. 04. 2007 г.): 1 монография (основен хабилитационен труд), 14 статии в списания (1 в съавторство), 11 публикации от научни конференции и 2 рецензии. Отлично впечатление прави големият брой на публикациите, анотирани в международни научни системи за реферирание и индексирание (*Web of Science*, *CEEOL*, *ERIH PLUS* и *РИИЦ*).

Кандидатът е представил и списък с 20 цитирания за периода 2009 – 2016 г. (5 в чужди издания, 1 в списание, индексирано в *Web of Science*, 2 в списания, анотирани в *CEEOL*, *ERIH PLUS* и *РИИЦ*). Няма съмнение, че трудовете на д-р Цонев са и най-вероятно ще продължат да бъдат цитирани многократно, тъй като неговите изследвания са качени в интернет в три безплатни и много популярни платформи за споделяне на научна информация (*Academia.edu*, *Researcher ID* и *Reserchergate*).

По-голямата част от публикациите на гл. ас. д-р Радослав Цонев се отнасят тематично към въпроси от синтаксиса (по-конкретно към проблемите на българския разговорен синтаксис) и са пряко свързани с профила на обявения конкурс. В рецензията ще се спра по-дробно именно на тази част от неговата научна работа, но трябва да бъде отбелязано, че кандидатът има разнообразни интереси и публикации и в други области на съвременния български език (диалектология, морфология, лексикология и др.).

IV. Характеристика и приноси на хабилитационния труд

Трудът на Радослав Цонев „Разговорни съчинителни съюзи в българската устна комуникация (с оглед на конкуренцията между тях)“ се състои от следните части: I. Увод (11–37), II. Конкуренция между съединителните съюзи *та* и *на* в българската разговорна реч (38–673). III. Конкуренция между противопоставителните (съпоставителните) съюзи *ама*, *ами* и *тък* в българската разговорна реч (74–121), IV. Конкуренция между съотносителните (разделителните) съюзи *ту* – *ту*, *хем* – *хем* и *я* – *я* в българската разговорна реч (122–145), V. Конкуренция между хипотаксис и паратаксис. Асиндетизъм (Разговорни конструкции със съчинителни съюзи като подчинителни. Безсъюзни конструкции) (146–155), VI. Заключение (156–162), VII. Образци на текстове от разговорна реч (163–186), VIII. Използвана литература (187–195).

В Увода авторът посочва обекта на изследването – съчинителните съюзи, които в речниците специално са маркирани като разговорни. Целта на работата е да се анализират структурно-синтактичните им особености; да се проследи относителната им честота на употреба, да се посочи ролята им и като съюзи, и като частици; да се покаже участието им в синтактични конструкции на устната комуникация; да се установи битуването на тези съчинителни съюзи в българските диалекти, както и в художествената литература (в произведения на български писатели, които използват анализирани конектори в речта на героите си).

Р. Цонев подробно и точно разглежда същностните черти на разговорната реч, като посочва синтактичните конструкции, които се появяват в резултат на диалогичното и полилогичното общуване: реконструкции (възстановявания), стимулни реплики, хипербати, анаколуги, повторения, елиптични изказвания и т.н.

Авторът прави обстойно представяне на езиковедската литература, посветена на синтаксиса на българската разговорна реч, както и на тази, засягаща и анализираща явленията езикова конкуренция. Прегледът е особено важен, тъй като основната цел на разработката, както личи от подзаглавието, е да представи именно конкуренцията между съчинителните съюзи в разговорната реч. Обзорът на излязлата до момента литература показва високата библиографска осведоменост на д-р Цонев.

След като представя основните понятия, с които работи при анализа на разговорните съюзи (съюз /съюзна връзка/, изказ /изказване/, реплика / речев акт / речева изява, синтактична конструкция), авторът изнася подробни данни за съюзите *ама, ами, па, пък, та, ту – ту, хем – хем и я – я*, от които става ясно, че повечето от тях са с чужд произход.

Втората глава „Конкуренция между съединителните съюзи *та* и *па* в българската разговорна реч“, третата „Конкуренция между противопоставителните (съпоставителните) съюзи *ама, ами* и *пък* в българската разговорна реч“ и четвъртата „Конкуренция между съотносителните (разделителните) съюзи *ту – ту, хем – хем* и *я – я* в българската разговорна реч“ са посветени на конкуренцията между различните разговорни съюзи, като структурата на главите е ясна, стройна и идентична, което позволява по-ярко да изпъкне функцията на съюзните връзки и тяхната съпоставимост и взаимозаменяемост в синтактичните конструкции. Съюзите са типологизирани и разгледани последователно в монолог, диалог и полилог в случаи като: за съединяване, за присъединяване, за съпоставяне, за противопоставяне, в съчетание с други съюзи или частици за усилване на значенията им и др.

Р. Цонев подчертава, че много често в разговорната реч *та* и *па* изпълняват функция и на частица. В тази роля служат за усилване на изказа и се конкурират помежду си, срв. напр. при изразяване на съгласие, задоволство, потвърждение и др. (< П: – *Кат се видим / само клюкари за тебе? //* > В: – *Та аз си го знам тва //*; < Т: – *Светлето дойде ли? //* > Е: – *Па дойде / къде ше ходи //*); при изразяване на изненада, учудване, недоумение и др. (< Р: – *Тия много се оляха с тоя Пеевски //* > < В: – *Кой е тоя? //* > Р: – *Та ти за първи път ли го чуваш? //*; < М: – *Боби / къде си бе? //* > < Б: – *Къде да съм... //* > М: – *Па ного си отслабнала //*); при изразяване на възражение, недоволство, несъгласие и др. (*Та стига де // Прекаляваш //; Дай / дай / па подай де //*); при увещаване, подкана (< Б: – *Шо са ? / Почваме ли? //* > Л: – *Та айде да почваме // Кво чакаме? //*; < Д: – *Супа няма ли да ядеш? //* > < Р: – *Не //* > Д: – *Па хапни и малко супичка //*) и т.н.

Важно е наблюдението на автора, че освен като лексикални заместители на предимно книжовните съюзи (*и, а, но, обаче* и др.) съюзните връзки *та* и *па* се откриват в конструкции, които са типична особеност на разговорната реч (анаколуги: < В: – *Много ли чакахте? //* > А: – *Чакахме / та... //*; < Г: – *Така по пътя мош ли да намериш що-годе читав хотел? //* > А: – *Може / може / па... //*; в некомуникативни емоционални изказвания: < Р: – *Не закачай Рая! //* > < Й: – *Не съм // Та тя... //* > Р: –

Се едно и също // **та** тя / **па** тя / Ти кога си виновна?! //; в изкази, в които **та** и **па** се удвояват (най-често при хезитация): *Обърках се / та... / та се загубих //; Обиди ме / па... / па после ми се извинява //*; в рамкови конструкции: *Па / ако искат па / нема да им се моля //*; < Ю: – *Ти ли бе?* // > И: – *Та аз та* //; в изказвания, в които **та** и **па** се повтарят с добавяне на нов елемент: *Дадох му сто лева / та са се крие / та са се крие ф миша дупка //; Толко пъти ти казах / па не ме послуша / па хич не ме послуша //* и др.

Измежду съпоставителните (противопоставителните) съюзи конекторите **ама**, **ами** и **пък** са едни от най-фреквентните в разговорната реч. Р. Цонев ги анализира и представя пунктуално по същата детайлна схема, каквато използва и при съюзите **та** и **па**. Той достига до изводите, че в изказите „съюзите **ама**, **ами** и **пък** могат да се заменят взаимно, без да се промени същностно смисълът на изказването (*Уж щеше да дойдеш навреме / ама пак закъсна //; Уж щеше да дойдеш навреме / ами пак закъсна //; Уж щеше да дойдеш навреме / пък пак закъсна //* и т.н).“.

Разлики между съюзните връзки авторът открива и при ролята им за съединяване. Съюзите **пък** и по-рядко **ама** свързват еднакви части в изказа, които се изреждат или изброяват, като се повтаря всяка част (*Слънчице е тя на баба / пък умна / пък послушна / страхотно дете //; Шапка им свалям / такава мизерия в болницата / но лекарите много добри / пък внимателни / пък учтиви / да се не надява човек в България //; Не мош да го познаеш / ама работлив / ама добър... //* и др.). За разлика от **ама** и **ами** съюзната връзка **пък** се използва и за съединяване на изкази с равностойни едновременни или последователни действия: (*Викам да оберем и асмата / пък да си ходим //; Глей са / ако искаш / айде си помисли / пък после изявявай претенции //* и др.).

Важно е наблюдението на Р. Цонев, че в разговорната реч **ама**, **ами** и **пък** се употребяват и като частици с цел усилване на изказа и изразяване на допълнителна експресия. В тази си роля те съвпадат и се конкурират в редица случаи. Например: при изразяване на несъгласие, възмущение, недоволство, раздразнение и т.н. (*Ама защо пак ми иска пари / писна ми вече! //; Ами как какво обичам! / аз обичам народна музика //; Пък да спи / кво ми пука / той така си проспна късмета //* и др.); при изразяване на учудване, изненада, задоволство, възхищение, потвърждение (*Да // Ама те каква вила имат / сички удобства! //; Наш ами! / Георги Братоев //; Аз им обяснявам подробно и внимателно / пък на тях им е смешно //* и др.); при изразяване на колебание (*Ама... / аз утре съм зает //; Ами .../ защото ми казаха / че не трябва да се жена тази година //; Пък ... / знам ли / може и „Литекс“ тая година да са //*) и т.н.

Измежду съотносителните (разделителните) конектори съюзните връзки **ту**, **хем** и **я** не са от най-фреквентните в устното общуване, а повечето автори ги определят като типични за разговорната реч на книжовния език. Те обаче имат разнообразна употреба, представена от д-р Цонев, който доказва, че съюзните връзки **ту** – **ту** и **хем** – **хем** (с фонетични варианти **ем**, **хем** – **ем**, **ем** – **хем**, **ем** – **ем**) се конкурират и в ролята си за съединяване на части на изказа, които съдържат предмети и явления със сходни качества или на изкази, които изразяват паралелни действия: (*Не ми харесва зимата / ту студено / ту мрачно //; Някои са сè така / ем сърби / ем боли //* и др.).

Конкуренцията между съчинителните съединителни съюзи **та** и **па** в българската разговорна реч, както и между съпоставителните (противопоставителните) **ама**, **ами** и **пък**, а така също и между съотносителните (разделителните) **ту** – **ту**, **хем** –

хем и **я – я** се извършва в диалог и полилог в разговорни конструкции, които ярко се отличават от изисканите средства: 1) в анаколуги (прекъснати, недовършени изкази) от типа: *Чакахме / та... // Той ме обиди / ама ... // Само да ми падне // Еее / ту ше ходим / ту ... //*; 2) във въпросителни изкази от типа: *Стига де / айде / кво ти стана на саа? // Ама ти цесекар ли си? // От една кръвна група сме значи// И те си глеат интереса / Ту му се подмазват / Ту го плюват / нали? //*; 3) във въпросително-отрицателни изкази от типа: *Сама на море! // Та не е ли малка още? // Ама няма ли да ми кажеш? // Хем нямахте конфликти / хем не бяхте близки в къщата? //*; 4) в некомуникативно емоционално изказване от типа: *Секи път едно и също / на ти / на ти // Само ти ти е в устата! // Няма ама / няма ма! // Стига! / Ту там / ту онам! //*; 5) в изкази, в които има удвояване (най-често при хезитация): *Обърках се та ... / та се загубих // Би ме / ама ... / ама ще му видя сметката // Не можях / ем ... / ем му обещах //*; 6) в рамкови конструкции: *Те ли го направиха? // та те та // Гадняри // Ами то си е така / ами // Как? // Я така / я //*; 7) в изказвания с добавяне на нов елемент: *Ние по някъф начин мош да дадеме нашия принос / на така / на така и други да се включат // До изборите обещавам / пък после / пък после сичко обещано се забравя // Срецаш приятели / а пък ти сама ги отблъскваш с някакви щуротии / хем знаеш / хем знаеш / че не трябва //*; 8) в подчинени изкази, които предхождат главния: *Та обикалям / Нямам си работа // Ма не мога / Знам / че искаш // Ем с магданоз вместо с копър / Много вкусно става //*.

Изнесените единични примери от трите вида съчинителни съюзи – съединителни, противопоставителни, съотносителни – цитирани от мене тук, разкриват типологията на синтактичната разговорна конкуренция. В работата, разбира се, техният обем е значителен, и най-вече напълно убедителен. Той показва огромната събирателска и класификационна дейност, извършена от Р. Цонев при изготвянето на труда.

Привеждането на диалектен материал в посочените три глави на работата показва, че повечето разговорни съчинителни съюзи са регистрирани в български говори от целия диалектен континуум, т. е. тези разговорни съюзи са почти еднакво „източни“ и „западни“. В книжовния език те имат снижена стилистична стойност и затова, че повечето от тях са ориенталски и балкански, т. е. чужди. Добро впечатление прави, че авторът е дал примери не само от диалектната територия в рамките на държавните граници, а и от говори, които са извън пределите на България.

Не по-малко значение има и следващата глава „Конкуренция между хипотаксис и паратаксис. Асиндетизъм (Разговорни конструкции със съчинителни съюзи като подчинителни. Безсъюзни конструкции)“, която съдържа също интересен и нов материал, тълкуван оригинално. Нарушаването на синтактичния строеж на изказа в българската разговорна реч се осъществява както чрез смесването на съюзните връзки по форма и по смисъл, така и чрез изпадане на някой от свързващите елементи. Р. Цонев представя редица случаи, в които подчинителни по форма съюзи в изказването могат да бъдат възприемани като съчинителни по смисъл и обратното – съчинителни по форма съюзи изразяват подчинени синтактични отношения, срв. *Са си чукай главата / та миналата година спа //* (Сега си чукай главата, щом като миналата година спа.); *Ще издържиш ли два часа / ама да дойда //* (Ще издържиш ли два часа, за да дойда.); *И*

няма / няма човек / който да не започва деня така / **ами** няма друг начин // (И няма, няма човек, който да не започва деня така, понеже няма друг начин.); *Мъжа ми се грижи* / **ем** аз не мога вече // (Мъжът ми се грижи, понеже аз не мога повече.); *Дойде* // *Сè пак дойде* / **па** ми се сърдеше от два дена // (Дойде. Все пак дойде, въпреки че ми се сърдеше от два дена.); *Август някъде* /... / **пък** морето ще е по-топло // Август някъде / когато морето ще е по-топло).

Авторът анализира и някои асиндетични конструкции, в които липсват съюзи и това предполага по-свободното интерпретиране на синтактичните връзки в изказванията. Той убедително посочва, че за адресата изпуснатият от адресанта съюз може да бъде възстановен както като съчинителен (съединителен, присъединителен, съпоставителен, противопоставителен и т.н.), така и като подчинителен (определителен, сказуемноопределителен, допълнителен, обстоятелствен и т.н.). срв. 1. *Ние сме* / *ще я натоварим* // Ние сме **и** ще я натоварим. – съчинителен съединителен съюз; Ние сме, **които** ще я натоварим – подчинителен сказуемноопределителен съюз; Ние сме, **затова** ще я натоварим. – подчинителен обстоятелствен съюз за последица.

Тази част за асиндетичните конструкции е безспорна сполука за автора, тя е разработена и анализирана прецизно. Важен е изводът, до който достига д-р Цонев, че „... тези конструкции се образуват под влияние на експресивността, недостатъчната подготвеност на изказването, неофициалността, субективността, липсата на етикетна скованост на разговорната реч. Многото незавършени изкази и реплики, повторения, допълнения и двусмислици, честото нарушаване на целостта на изказването в неформалната комуникация и голямата роля на паралингвистичните фактори и т.н. също са логична предпоставка за появата на тези уникални конструкции и отношения, в които разговорните съюзи влизат“.

В шеста глава „Заключение“ лаконично и много точно Р. Цонев представя изводите за конкуренцията между съчинителните съюзи в непринудената комуникация. Най-важните са, че в разговорната речна книжовния език (в монолог, диалог и полилог) съчинителните съюзи **та, на, ама, ами, пък, ту – ту, хем – хем** и **я – я** губят почти напълно семантичните си нюанси, изпълняват предимно синтактични задачи и изразяват еднакви или сходни синтактични отношения. В много случаи формалното заместване на един съюз с друг не води до съществена промяна в смисъла на изказването и е предпоставка за семантична конкуренция в разговорната реч.

В седмата част „Образци на текстове от разговорна реч“ напълно в съответствие с богатия доказателствен материал в работата са приложени текстове от различни сфери на устното общуване: разговорна реч от телевизионни предавания, неофициална среда, художествената литература и българските диалекти.

Последната част „Използвана литература“ впечатлява не само с големия брой библиографски източници, а и с тяхната актуалност – повечето (с изключение основно на диалектоложките изследвания и лексикографските източници) са публикувани след 2000 г.

В заключение ще обобща, че трудът на гл. ас. д-р Радослав Цонев „Разговорни съчинителни съюзи в българската устна комуникация (с оглед на конкуренцията между тях)“ е изпълнен на високо професионално ниво. В него авторът компетентно и аргументирано представя, систематизира и анализира материал от синтаксиса на

разговорната българска реч, с което допринася за развитието на тази нова и недостатъчно разработена в родната лингвистика област, по която тепърва ще се работи интензивно.

V. Характеристика и приноси на другите представени публикации по тематиката на конкурса

Посочената в монографията проблематика е допълнена и изследвана от Радослав Цонев в поредица от публикации по проблемите на разговорната реч и на българския разговорен синтаксис. Голяма част от тях са посветени на проучване на *разговорните съюзи и на тяхната роля в устната комуникация* („Някои особености на подчиненото определително изречение, въведено с разговорни неизменяеми относителни местоимения и наречия“, „Съюзът *ами* в българската разговорна реч“, „Съюзът *ама* в българската разговорна реч“, „Противопоставителни съюзи в българската разговорна реч“, „Сложните съотносителни (разделителни) съюзи в българската разговорна реч“, „The conjunction *та* in Bulgarian colloquial speech“, „Съюзът *на* в българската разговорна реч“, „Rivalry between the Balakan adversative conjunctions *ама* and *ами* in Bulgarian colloquial speech“, „Rivalry between the Balkan correlative (disjunctive) conjunctions *hem-hem* and *ya-ya* in Bulgarian colloquial speech“ и др.). В статиите подробно са разгледани произхода на различните видове разговорни съюзи и разнообразните синтактични отношения, които те изразяват. Анализирани е употребата им в типично разговорни синтактични конструкции. Изнесени са много примери за използването на съюзните връзки: не само в българската разговорна реч, но и в българските диалекти, в художествените произведения, в съседни на българския езици като гръцки и турски. Направени са аргументирани изводи за конкуренцията и взаимозаменяемостта между конекторите (от една и съща, но и от различни паратактични групи), за нарушаването на синтактичния строеж при формалното заместване на съюзните връзки и т.н.

В други публикации авторът засяга и *по-общи проблеми на разговорния синтаксис*. Така например в „Някои случаи на елидиране на сказуемото в българската разговорна реч“ и в „За един неописан (тавтологичен) тип на синтактични рамкови конструкции в българската разговорна реч“ основен обект на изследването са синтактичните конструкции. Представени са част от най-фреквентните конструкции в устната комуникация, които усложняват допълнително синтаксиса на разговорната реч: елидираните (които се реализират поради стремежа към съкращаване на изказа) и повторителните (появяващи се в резултат на удвояването и натрупванията на нови елементи). Уместно е твърдението, че желанието за икономично функциониране на езика води не само до изпадане на елементи на изказването, но и до прибавянето на паразитни думи и изрази, появата на паузи и т.н., тъй като и в двата случая водещ е стремежът към осъществяването на максимално бързо и информативно общуване.

В статията „Мястото на отрицателната частица *не* и на кратките местоименни форми край сказуемото в проста глаголна форма в българските говори“ Р. Цонев навлиза в сферата на *диалектния синтаксис* и изследва мястото на кратките местоименни форми, когато са употребени заедно с отрицателната частица *не* край сказуемо в проста глаголна форма в българските диалекти. Накратко е проследено състоянието в старобългарски и в съвременния български книжовен език, след което подробно е анализирано мястото на частицата за отрицание *не* и на кратките

местоименни форми в позиция край сказуемо в проста глаголна форма в българските говори от целия езиков континуум. Диалектите са разделени на три групи според вида на словоред: говори със стар тип словоред, говори с нов тип словоред и говори със смесен (стар и нов) тип словоред. Много ценни за българската диалектология са изводите, които авторът прави за географското разпространение на различните видове словоред: за наличието на три големи лингвогеографски масива – *Източен* (в който доминира по-новият тип словоред *не+местоимение+глагол*), *Централен* (с архаичен тип словоред *местоимение+не+глагол*) и *Западен* (в който подобно на източния ареал словоредът е от по-новия книжовен тип *не+местоимение+глагол*); за разпространението на новия тип словоред на по-голямата част от българската езикова територия както на изток, така и на запад; за наличието на диалекти, в които се срещат и двата типа словоредни конструкции; за наличието на единна област в центъра, която започва от Беломорието и достига до р. Дунав на север; за наличието на характерната за българския книжовен език и източното наречие конструкция *не+местоимение+глагол* и на по-голямата част от диалектите в географската област Македония (където много от говорите са от западен тип) и т.н.

Сред представените публикации се откроява статията „Специфични особености на българския разговорен синтаксис“, в която детайлно и методично са изведени главните черти на *синтаксиса на българската разговорна реч*. Посочени и анализирани са проблемите за особения статус на разговорната реч – да заема междинно, но вече и самостоятелно място между високостилната книжовна форма и интердиалектната; за отношението книжовен език – разговорна реч – диалекти; за надарегионалните и наддиалектни специфични фонетични, морфологични, лексикални и синтактични черти, които обособяват разговорната реч като самостоятелна езиковедска дисциплина. Обосновано е използването на понятието *разговорна реч*, а не *разговорен стил*, *разговорна подсистема* или *разговорен език*.

Представени са основните черти, по които разговорната реч се отличава от писмената форма на книжовния език (неофициалност, недостатъчна подготвеност на изказването, непринуденост, предимно битова тематичност, богата експресивност, липса на етикетна скованост, силно изразена субективност, повишена активност на екстралингвистичните фактори, зависимост от ситуацията и т.н.), както и специфичните характеристики, по които разговорният синтаксис се отличава от синтаксиса на българския книжовен език (многобройните повторения и прекъсвания в изказването на събеседника поради субективни или обективни причини, непълните (елиптични) конструкции, недовършените реплики, добавянето на нова информация от участниците в разговора, спорадичното връщане към нещо, вече споменато и др.).

Обяснени са основните терминологични синтактични понятия. Правилно е изтъкнато, че по-голямата част от термините в разговорния синтаксис (*пряко и непряко устно речево общуване, речева (комуникативна) ситуация, комуникант, монологична, диалогична и полилогична реч, реплика, изказ (изказване), синтактична конструкция* и др.) се различават от понятията, използвани в традиционния синтаксис.

Важни приноси моменти в работата са:

– систематизирането на своеобразните синтактични конструкции, които отчетливо разграничават разговорната реч от стандартизираната писмена форма на

книжовния език: *повторителни конструкции* (пролептични повторителни конструкции; механични повторителни конструкции; повторения с добавяне на нов елемент; повторения, в които един от синтактични елементи на изказването бива заменян с подобен; хезитационни повторения за печелене на време; рамкови конструкции; повторения за интензификация на някакво действие, качество или количество; повторения, употребени с цел редуциране на изказването; глаголно-отрицателни повторения, с които се изразява несигурно твърдение; повторителни конструкции с пейоративна функция), *елиптични конструкции* (конструкции с елидирано сказуемо; конструкции с изпадане на подлога, за да се избегне неговото многократно повтаряне; безлични изкази; изкази с обобщен подлог; изказвания с неопределен подлог; конструкции с елидирани второстепенни елементи, *реконструкции* (собствена комплементация; чужда комплементация; двойно зависима реконструкция, *стимулни реплики, хипербати анаколуту* и др.;

– краткият, но съдържателен анализ на особеностите на словоредата на разговорната реч, който е субективен и емфатичен за разлика от предимно обективния словоред на книжовния език. При неформалното общуване водещи са прагматичността и комуникативният принцип, на които се подчинява подредбата на елементите на изказването;

– убедителните разсъждения за колебанията във формалната свързаност на разговорните изкази и техните елементи и по-свободното интерпретиране на синтактичните връзки в изказванията – предпоставка за появата на интересни случаи на конкуренция при разговорните съюзи и между паратаксиса и хипотаксиса в устното общуване.

VI. Заключение

Научната продукция на гл. ас. д-р Радослав Цонев, която той е представил за участие в конкурса, отговаря тематично на профила на конкурса. Научната му дейност е разнообразна и със съществени приноси в областта на синтаксиса на българската разговорна реч. Доколкото ми е известно в Югозападния университет „Неофит Рилски“ по тази проблематика не са извършени проучвания, като се изключат, разбира се, публикациите на самия автор. Изследванията в общобългарски план, посветени на синтаксиса на устната комуникация, също не са многобройни. Вън от съмнение е, че научната работа в този дял на езикознанието, която Р. Цонев е свършил до момента и която най-вероятно ще продължи да осъществява, е перспективна и плодотворна. От представените документи личи, че той притежава необходимите професионални и изследователски качества. Кандидатът за академичната длъжност „доцент“ отговаря на изискванията от Закона за развитие на академичния състав, Правилника за прилагането му и Вътрешните правила на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Заради всичко това убедено и категорично подкрепям избора на гл. ас. д-р Радослав Цонев за академичната длъжност „доцент“ и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително в подкрепа на такова решение.

25. 10. 2016 г.
гр. София

Рецензент:
/доц. д-р Лиляна Василева/